

πολιτισμός

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

Αναδιφώντας το χθες (142)

Ένα γέλιο θα τον θάψει τον παρανοϊό (VII): ανθολογία ιστορικού ρεθεμνιώτικου χιούμορ

Οι σαρδέλες του Τούρκου μπακάλη Τζερεμέ, στου λιμανιού τον πόρο (Καλομενόπουλος, «Ποιήματα», 133). Μια επαγγελματική συκοφαντία για έναν τίμιο Τούρκο μπακάλη στου «λιμανιού τον πόρο».

Εξεκούφαινε τον κόσμο ο αγάς ο «Τζερεμέ» τις σαρδέλες διαλαλώντας δυνατά και φωναχτά: «Νόστιμες και μυρωδάτες, μαλακές, ίδιος ελιμές, και μετρούσε «...πέντε έξε... κι ο γαρυφαλής... εφτάσα».

Πώς τις διάλεγε; Μυστήριο! Και πού βρίσκονταν οι τόσες μυρωδιές και νοστιμάδες, ο κοσμάκης απορούσε... Ουρά κάναν οι πελάτες, κι ας ελέγαν κακιές γλώσσες πριν ανοιξη το βαρέλι πως καλά... το κατουρούσε.

Ο Αθανάσιος Διάκος επέζησε τελικά του σουβλι-σματος! (Αθηνά Πετρακάκη, «Νόντας Λελεδάκης, ο Ρεθεμνιώτης караγκιζοπαίχτης»). Ο Νόντας Λελεδάκης έδινε παραστάσεις στο Ρέθυμνο σε διάφορα καφενεία όπως, στα Περβόλια, στην πλατεία της νομαρχίας αλλά και σε καφενείο της Λ. Κουντουριώτη απέναντι από το δημοτικό κήπο και αλλού...

Πλησίαζε η 25η Μαρτίου.. ο πατέρας μου συνήθιζε κοντά σε επετείους και σε γιορτές να προσαρμόζει και τις παραστάσεις του με το ανάλογο θέμα. Εκείνη τη χρονιά, είχε επιλέξει να παρουσιάσει την ιστορία με τον Αθανάσιο Διάκο, που ως γνωστόν στο τέλος σουβλίζεται από τους Τούρκους. Στο διάλειμμα της παράστασης τον πλησίασε κάποιος και του ζήτησε να του πληρώσει την παράσταση, με τον όρο να αλλάξει το τέλος. Ζήτησε από τον πατέρα μου δηλαδή να μην πεθάνει στο τέλος ο Αθανάσιος Διάκος, αλλά να ζήσει και να σκοτώσει τους εχθρούς. Πράγματι έτσι και έγινε....

Μετά τη σύλληψη του εθνικού ήρωα, ένα τέχνασμα που εμπνεύστηκε ο πατέρας μου τον έκανε να ξεφύγει από τα χέρια των Τούρκων, τους οποίους και στο τέλος σκότωσε και έτσι η παράσταση ολοκληρώθηκε σύμφωνα με την επιθυμία εκείνου του ανθρώπου αφήνοντας τον ήρωα ζωντανό!

Εφτά χοχλιούς, οχτώ δραχμές... (Καλαϊτζάκης, «Τα δικά μας καφενεία», 151).

Ένας χωρικός πήγε στο μικρό μαγέρικο του καταγόμενου από το Γερακάρι Δαμβουνέλη, στην γωνία της Αρκαδίου με την Κριτοβουλίδου. Παρήγγειλε λοιπόν μια μερίδα χοχλιούς και ένα καστοσταράκι κρασί. Όταν ήλθε ο λογαριασμός, οκτώ δραχμές, ήταν φαίνεται υψηλός για την εποχή εκείνη και ο πελάτης αυτός σκάρωσε επιτόπου μια μαντινάδα: Έφαγα εγώ και χόρτασα σα να 'τανε κουνέλι εφτά χοχλιούς, οχτώ δραχμές και πού ...στου Νταμπουνέλη.

Γαμήλιο ταξίδι... στον Πλατανιά (Κ. Η. Παπαδάκης, «Ρεθυμνιώτικες Αναδρομές»). Βρισκόμαστε στη δεκαετία τού σαράντα, τη μετακατοχική δεκαετία της φτώχειας και της εξαθλίωσης, όταν όλα γίνονταν στο πνεύμα της οικονομίας και της... ανοικοδόμησης της νέας Ελλάδας. Στην εποχή αυτήν, όπως και πολλά άλλα αγαθά, ένα γαμήλιο ταξίδι θεωρούνταν σπάνιο είδος εξαιρετικής πολυτέλειας γι' αυτόν που το έκανε. Μια κυρία, λοιπόν, θέλοντας να πουλήσει νεωτερικό πνεύμα και μοντερνισμό διηγείται με καμάρι στη φίλενάδα της, αγνώνοντας, ως φαίνεται, και η ίδια τι ακριβώς ήταν το γαμήλιο ταξίδι: «Μα που να στα λέω καλή μου! Ύστερα από το γάμο μας στην εκκλησιά των Τεσσάρων Μαρτύρων φύγαμε με τον Ανέστη για το γαμήλιό μας ταξίδι. νοικιάσαμε για μίαν ώρα το ταξί του Καυκαλά, «ταξιδέψαμε» στον Πλατανιά, κάσαμε στην ταβέρνα τού Βογιατζή, ήπιαμε μια γκαζόζα στα δύο και γιαήραμε πίσω!...»

Αποκριτική «κηδεία» (Νίκος Δερεδάκης, «Δικτυακός τόπος με θέμα το Ρέθυμνο και τους Ρεθυμνιώτες»). Μέρες αποκριάς που διανύουμε δεν μπορεί να μην είναι και η στήλη στο πνεύμα του κειφιού, του πειράγματος, της πλάκας και της φάρσας. Οι φάρσες, πολλές φορές άκομψες και «χοντρές», εκείνη την εποχή έπαιρναν και έδιναν. Κανείς όμως δεν παρεξηγούσε τον άλλον γιατί όλοι ήξεραν ότι τα πάντα ήταν καλοπροαίρετα και μοναδικό στόχο είχαν να ξεφύγουν από τις δυσκολίες της καθημερινότητας που εκείνα τα χρόνια μάστιζαν το παντέρμο Ρέθεμνο. Κάθε βράδυ ο [Μάρκος] Γουμπάκης (στο μέσον της φωτογραφίας) με την παρέα του πήγαινε στο ρακάδικο του Χαράλαμπος Αναγνωστάκη, του γνωστού Χαράλαμπα στην Αγία Βαρβάρα. Ήταν απόκριες του 1969. Αργά το βράδυ χτυπάει η πόρτα του σπιτιού του Χαράλαμπα, κάπου εκεί, ψηλά στον Μασταμπά. Ο Χαράλαμπος μόλις είχε γυρίσει από το ρακάδικο του. Ανοίγει την πόρτα και βλέπει μπροστά του περίλυπο τον φίλο του, τον ταξιτζή Γιώργο Βαλέργα. «Ελα γρήγορα Χαράλαμπε, γιατί πέθανε κάποιος στο χωριό σου το Όρος», του λέει ο Βαλέργας.

Στο χωριό ζούσαν οι γονείς και τα αδέρφια του Χαράλαμπα (φωτογραφία). Βγαίνουν όλοι έξω και βλέπουν στο πορτιπαγκάζ του ταξί ένα φέρετρο. Από πίσω ένα περιπολικό με αναμμένο τον φάρο καθώς και άλλα αυτοκίνητα γεμάτα κόσμο. Η Ισμήνη, η γυναίκα του Χαράλαμπα αρχίζει να φωνάζει, να τραβάει τα μαλλιά της και να ξεσηκώνει τη γειτονιά στο πόδι. Με τη φασαρία βγήκαν όλοι οι γείτονες στα μπαλκόνια των σπιτιών τους. Μέσα στο φέρετρο είχε μπει ο Μάρκος Γουμπάκης, που είχε όμως ξεχάσει να βγάλει τα χαρακτηριστικά γυαλιά του. Ο Χαράλαμπος, με πόδια τρεμμένα, πάει να σηκώσει το φέρετρο για να το βάλει στο σπίτι. Στο μισοκοτάδο όμως διακρίνει τον σκελετό των γυαλιών (νεκρός και γυαλιά δεν πάνε) και καταλαβαίνει ότι πρόκειται για φάρσα. Δεν λέει όμως τίποτα. Ανασηκώνει το φέρετρο και το αφήνει με δύναμη να πέσει κάτω! Εντρομος ο Γουμπάκης από την απρόσμενη εξέλιξη, «αναστήνεται» πετιέται μέσα από το φέρετρο και το βάζει στα πόδια φοβούμενος ότι θα φάει πολύ ξύλο. Μπαίνει στο περιπολικό που ήδη έχει αρχίσει να βαράει τη σειρήνα και φεύγουν. Η πλάκα μαθεύτηκε την επομένη σε όλη την πολιτεία. Ακόμα και ο Δεσποτικό το έμαθε και την Κυριακή κάλεσε όλη την παρέα στο Δεσποτικό και τους «έψαλε τον εξάψαλμο». Άλλες εποχές, άλλοι άνθρωποι, άλλες συνθήκες, άλλες πλάκες...

Γιώργης Βογιατζής, ένας χωρατατζής τύπος (Καλαϊτζάκης Χάρης, «Τα δικά μας καφενεία», 269-270). Ο Γιώργης Βογιατζής [Πυθαρούλακης] ξεκίνησε το επάγγελμα του καφετζή στη συμβολή της παλιάς εθνικής οδού και του δρόμου προς το Αρκάδι το 1900. Ήταν ένας χωρατατζής τύπος, που δεν παρέλειπε να σκαρώνει διάφορες πλάκες στους γνωστούς του.

Χαρακτηριστικό έχει μείνει το επεισόδιο με Μυλοποταμίτη, ο οποίος έφερνε στο Ρέθυμνο για πούλημα δύο μεγάλα πιθάρια φορτωμένα στον γαϊδάρο του. Ο Βογιατζής λοιπόν του έβαλε στοίχημα, το οποίο θα έχανε, αν δεν κατάφερνε, μιλώντας στο αυτί του γαϊδάρου, να τον κάνει να σπάσει τα πιθάρια. Ο δύσμοιρος χωριάτης αποδέχτηκε την πρόκληση. Ο Βογιατζής τότε πλησίασε στα αυτιά του γαϊδάρου καπνίζοντας και κάνοντας πως του μιλούσε, έβγαλε τον καπνό μέσα στο αυτί του και του έριξε λίγη από την κάφτρα του τσιγάρου. Το τετράποδο τρόμαξε τόσο πολύ, που άρχισε να κλωτσά και να τινάζεται, με αποτέλεσμα τα πιθάρια να γίνουν κομμάτια...

Προτάσεις ανάγνωσης

Διαβάστε τα ίδια τα βιβλία και έντυπα από τα οποία πήραμε τα παραπάνω χιουμοριστικά αποσπάσματα. Τα «Ποιήματα. Τα Ψηλορείτικα. Τα τραγούδια του παλιού Ρεθεμνίου. Κρητικές αúρες» (Αθήνα 2008, έκδοση και επιμέλεια Νίκου Μαμαγκάκη) του Πύργου Καλομενόπουλου και «Τα δικά μας καφενεία» (Ρέθυμνο 2014) του Χάρη Καλαϊτζάκη. Ψάξτε στο διαδικτυο, στην «Άγωνα Γραμμή», το άρθρο της καλής δημοσιογράφου Αθηνά Πετρακάκη «Νόντας Λελεδάκης, ο Ρεθεμνιώτης караγκιζοπαίχτης» και ανατρέξτε στα blogs «Ρεθυμνιώτικες Αναδρομές» του Κωστή Ηλ. Παπαδάκη και «Νίκος Δερεδάκης, Δικτυακός τόπος με θέμα το Ρέθυμνο και τους Ρεθυμνιώτες», για να περιηγηθείτε στον πλούτο των δημοσιεύσεων των δύο συμπολιτών.

* Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ Παιδαγωγικής-ιστορικός ερευνητής-συγγραφέας strharis@yahoo.gr, 2831055031, 697 4026196